

HACI BEKTAŞ-I VELÎ
HAJI BEKTASH WALÎ

Ömer Necâî

Öz

Hacı Bektaş-ı Velî, tasavvuf târihinde önemli bir yere sâhiptir. O'nun eserleri, Hak yolunun yolcularının yapıp yapmaması gereken işleri, tasavvufî yaşantının genel ilkelerini, tasavvufî istilâhları, onların îzâhlarını, tasavvufun kitap ve sünnetteki yerini, geçmiş evliyânın hallerini, örnek yaşantılarını ve bunun gibi daha pek çok konuyu içerir. O'nun *Makalat* adlı eseri, tasavvuf ilmini en güzel bir şekilde yansıtan, tasavvufî halleri en tatlı ve câzibeli bir şekilde önümüze koyan tasavvuf î bir belgedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Gazâlî, İbnü'l-Arabî, Mektûbât.

Abstract

Haji Bektash Wali, have an important place in the history of Sufism. His sufistic works include the works that the passengers of the path of Hak should or should not do, the principles of Sufi life, the sufistic terms, their explanations, the place of Sufism in the book and sunnah, the experiences of the friends of God who lived before, and much more. His work named *Makâlât* is a mystical document that reflect the mysticism in the most beautiful way and explain the sufistic states to us in the most sweet and tempting way.

1. GİRİŞ

İslâmî ilimler *akaid, fıkıh ve ahlâk* olmak üzere üç temel başlıkta toplanır. Ahlâk ilmî, insan nefsinin terbiye ve tezkiyesini konu edinir ve ahlâk-ı hamîde denilen güzel ahlâk ile ahlâklanmanın metodunu gösterir ve uygular. Ahlâk-ı hamîde, Rasûlullah'ın (a.s.) sahip olduğu yaratılıştır. Ahlâk ilminin hayata geçirilmesinden ibâret olan Tasavvufun gayesi, Rasûlullah'ın (a.s.) güzel ve övülmüş ahlâkı ile ahlâklanmanın metodunu bildirmek ve uygulamaktır. Allahu Sübhânehû ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ve inneke le alâ hulûkın azîm (Ey Habîbim!) Hiç şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzerindesin*” (Kalem, 68/4). Hacı Bektâş-ı Velî, tasavvuf ilminin önde gelen pîrlerinden olup, Kitâp ve Sünnet'i yaşamak ve yaşatmak, ahlâk-ı hamide ile muttasıf kâmil insanlar yetiştirmek üzere tesis ettiği Bektâşîlik yolu, asırlarca bu ulvî gâyeye hizmet etmiştir. O'nun *Makâlât* adlı eseri, Osmanlı müellifleri tarafından Türkçeye tercüme edilmiş olup, Hacı Bektâş-ı Velî'nin kişiliğini ve tasavvufî düşüncesini çok açık bir şekilde ortaya koymasından fevkalâde önemlidir.

2. HACI BEKTAŞ-I VELÎ

Büyük Veli *Seyyid Muhammed b. İbrahim Ata, Hüinkar Hacı Bektaş -ı Velî*, 1210 senesinde Horasan-Nişabur'da dünya âlemini ziynetlendirdi. Babası İbrahim Ata, Ehl-i Beyt-i Resûlullah Aleyhisselâm'dandır. Mübarek nesepleri *İmam Musa Kâzım* vasıtası ile *İmam Aliyyul Mürtezâ*'ya (r.a) ulaşır.

Hacı Bektaş-ı Velî'nin (1210-1271), *Abdülkadir Geylani*'nin (1077-1165) oğlu İbrahim Abdülkadir'in kızı Sâide Hatun'un çocuğu olduğu da bazı eserlerde belirtilir. Asıl adı Seyyid Muhammed b. İbrahim Ata olan Hacı Bektaş-ı Velî, ulemânın önde gelenlerinden ve tasavvuf ehlinin büyüklerindedir. *Bek* sığınılacak yer, *daş* dost, *Bekdaş*, tasavvuf ehlinin melcei, sığınılacak yeri, dost olan zat demektir.

Mürşîdi, *Hoca Ahmed Yesevi*'nin halîfelerinden, zahir ve batın ilimlerinin sahibi, *Lokman-ı Perende el Horasani*'dir. Tarihçi *Ali*, Lokman-ı Perende ile Hacı Bektaş-ı Veli arasındaki menkıbelerden bahseder. *Umdetüttevarih*'de de Lokman-ı Perende'nin, Hacı Bektaş-ı Veli'nin mürşîdi olduğu belirtilir. *Ravzatüssağâ* adlı eserde, *Sultan Hüseyin Baykara* (1438-1506) devrinin meşhurlarından bahs olunurken Lokman-ı Perende'nin, Herat Şehrinde gayet ma'ruf bir tekkesi ve mezarlığı olduğu belirtilir. Lokman-ı Perende'nin mürşîdi, Hoca Ahmet Yesevi'dir. Bu büyük velinin öğrencilerinin sayısı 99.000'e ulaşmış, içlerinden 12.000 kâmil insan yetişmiştir. (Vassaf, *Sefîne*)

Hoca Ahmed Yesevi'nin mürşîdi Yusuf Hamedâni'dir. Bu zât, Abdülkâdir Geylâni'nin, *bu ayağım bütün evliyânın boynu üzerindedir* sözünü, bulunduğu yerden tasdik edip boynunu uzatan, tasavvuf tarihinin en meşhur simalarından birisidir.

Hacı Bektaş-ı Velî, küçük yaşta Lokman-ı Perende'nin yanında, maddî ve manevî ilim tahsiline başlamış, kendilerinden çocuk denecek yaşlarda bile pek çok kerâmet zâhir olmuştur. Lokman-ı Perende vasıtası ile kemale eren Hacı Bektaş-ı Veli'nin tasavvuf silsilesi Hoca Ahmed Yesevi ile Ebubekir Sıddık'a (r.a) ulaşmaktadır.

Bu mübârek silsile şöyledir:

Sultânül Enbiyâ Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)

-Ebubekir Sıddık (ra)

-Selmân-ı Farisi (ra)

-Kasım b. Muhammed b. Ebubekir Sıddık

-Caferüssadık

-Beyazıd-i Bestami

-Ebul Hasan Harakani

-Ebu Ali Farmedi

-Yusuf Hamedâni

-Hoca Ahmet Yesevi

-Lokman-ı Horasani

-Seyyid Muhammed b. İbrahim el-Horasani

(Vassaf, *Sefîne*)

Sefîne-i Evliya adlı eserde Hoca Ahmed Yesevi'nin, İmam Aliyyul Murteza (ra) ulaşan ikinci bir silsilesi şu şekilde zikredilmektedir:

Sultânül Enbiyâ Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)

-İmam Aliyyül Mürteza (ra)

-İmam Hüseyin Şehid-i Deşt-i Kerbela (ra)

-İmam Zeynel Abidin

-İmam Muhammed Bakır

-İmam Caferussadık

-İmam Musa Kazım

-İmam Aliyyurrıza

-Muhammed Eslemi Ettusi

-Tahir-i Meşhedî

-Abdullah Vasıtî

-Ebu Muhammed Hailî

-Rukneddin Cürcanî

-Hasan Sencerî

-Hoca Ahmed Yesevî

(Vassaf, *Sefîne*)

Hacı Bektaş-ı Veli, XIII. yy. da Horasan ve Maverâünnehir’de vuku bulan Moğol istilaları devrinde, 1234 yılında Horasan’dan Anadolu’ya geldi. Bugünkü Hacıbektaş (Sulucakarahöyük) adlı mevkiye yerleşti. Dergâhını burada kurdu. Çevredeki Türkmen ve gayri müslimlerle ilgilendi. O dönemin sufileri, ahileri ve medrese mensupları ile münasebetleri oldu. Pek çok kâmil insan yetiştirip Anadolu’nun her tarafında Din-i Mubin-i İslâm’ı yaymak amacıyla görevlendirdi.

Hacı Bektaş-ı Veli, meşhur mutasavvıflar Ahmed el-Bedevi (v. 675), İbrahim ed-Dussuki (v. 676) ile aynı devirde yaşadı. Ahmed el Bedevi ile mülâkatta bulundu. (Vassaf, *Sefîne*)

Hacı Bektaş-ı Veli, 1271 yılında Kırşehir-Sulucakarahöyük’de Hakk’a vuslat kıldı. Cenab-ı Hak, Ümmet-i Muhammed Aleyhisselâmi, onun feyziyle feyzyab eylesin. Türbesi, Selçuklu Mimarisini yansıtmakta olup Hacı Bektaş-ı Veli’nin vefâtından az sonra 1275 yıllarında yapılmıştır. Daha sonra Osmanlılar Döneminde ilaveler yapılarak külliye tamamlanmıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli’nin, Arapça ve Farsça eserler yazması onun iyi bir medrese eğitimi aldığı, kudretli bir alim olduğunu ortaya koyar. En önemli eseri *Makalat* adlı Arapça yazılmış, İslâm’ı ve İslam Tasavvufu’nu anlatan eserdir. Bir zamanlar bu eserin 9. ve 10. hicrî asırda tertip edildiği ve Hacı Bektaş’a isnad edildiği zannedilirdi. Ancak *Makâlâtın* Hacı Bektaş-ı Veli’ye âit olduğu, *Hatipoğlu* isminde bir Osmanlı Şairi’nin 1409 yılında yazdığı Türkçe manzum bir *Makalat Tercümesi*’nin elde edilmesi ile kesinlik kazanmıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli hakkında pek ihtiramkarane lisan kullanan mütercim, Hacı Bektaş’ın bu eseri Arapça yazdığını ve kendisinin Türkçe’ye tercüme suretiyle faydasını yaygınlaştırmak istediğini söyleyerek eserin bir vesika olduğunu ve Hacı Bektaş’a ait olduğunu kesin bir suretle ispat etmiştir.

Gerçekten, Hacı Bektâş-ı Veli’nin menkıbelerini içine alan *Velâyetname*’de de, Hacı Bektaş’ın Arapça *Makalat* adlı bir eseri olduğu bu eserin *Sa’deddin* adlı bir başlığı tarafından nesir olarak Türkçe’ye tercüme edildiği açıklanmıştır.

Hacı Bektaş Veli’nin bazı sufiyane sözlerini ihtiva eden Farsça yazılmış küçük bir risalesi vardır ki bu mühim eserin sağlamlığından ve Hacı Bektaş’a ait olduğundan hiç şüphe yoktur. Ayrıca Hacı Bektaş-ı Veli’nin *Fatiha Tefsiri* adlı bir eseri bulunmaktadır. (Vassaf, *Sefîne*)

Makalat'ı Türkçe'ye çeviren, Molla Sadeddin (Said Emre), Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğrencisi ve Yunus Emre'nin (1241-1320) çağdaşdır. Bu tercümenin bir nüshası, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Bölümü, 1500 numarada kayıtlıdır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin tasavvufi şahsiyeti ortaya koyulurken bu eserden faydalanılmıştır.

Molla Sadettin , tecümesine başlarken, Hacı Bektaş-ı Veli'yi, *ol esrar sözlü, tatlı ve hoş dilli, güler yüzlü, Makalat sahibi, Şeriat suyu, terbiye ve bilgi dolu hakikat hazinesi, tarikat ehlinin makamı, şeriat kavminin müftüsü, ilimler hazinesinin sahibi, o bilinen kutup, el-Hac Bektaş El Horasani (Allah aziz sırrını kutsal kılsın), o dinin ışığı, iman nurunun yağı ve erenlerin durağı şöyle buyurur ki.....* diyerek tavsif eder.

Tasavvufu hal olarak yaşamayıp, ondaki hikmet ve sırları bilmeden, akademik birtakım şahsi yorumlarla, o büyük insanların şahsiyetlerini, inanç ve yaşantılarını kaleme almak ve bununla da gerçeğe ulaşıldığını zan etmenin ne kadar büyük bir hata olduğunu vuzûha kavuşturmak gerekir.

Cenab-ı Vacibul Vücut, Kur'an-ı Keriminde ve Resûlullah Aleyhisselâm'ın sünnetinde emir buyurduğu kulluk vazifelerini yapmadan yasakladığı şeylerden kaçınmadan, o'na, doğru bir itikadla bağlanmadan, hiçbir kulunu yakınlığına erdirmez. Bu hem aklen hem de naklen imkânsızdır. O'na yakın olmanın, dost olmanın ve o'nun Resulü'ne yakın olmanın şartları, Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde kesin olarak belirlidir. Tasavvuf dahi bu naslar içinde yer almakta, Hakk'a yakınlığa, kullukta ihlâsa ve kullukta doruk noktaya ulaştırmaktadır. Biri olmadan ötekini kemâli mümkün değildir. Yine Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerden zâhirdir ki Cenab-ı Hakk'a, güzel bir itikad ve salih amellerle yaklaşp da sonradan itikad ve amel konusunda zaafa düşenler, o'nun yakınlık, dostluk ve velilik kapısından uzaklaşmaktadırlar.

Tasavvuf yolunun yolcularının bazısında görülmesi mümkün olan nâkıslik halleri, onların bu yolun nihayetine erişemediğinin yolun başında veya ortasında olduğunun nişânesidir. Yolun sonuna erişmiş Hak yakınlığında karar kılmış, kemal bulmuş hiçbir Veli'de bu nakıslik hallerine rastlanmamıştır. Bu mertebeye erişen kâmillerin itikadı, Kur'an-ı Kerim'in ve Hadis-i Şeriflerin taa kendisi olup, onlar bu itikad esaslarına, bizzat yaşayarak, görerek bağlanırlar. Tasavvuf Tarihinde, bu yolun zirvesinde olan, herkes tarafından kabul görmüş olan pîrlerden hiçbiri gösterilmez ki itikadında zaafiyet bulunsun. Kullukta ve ibadette nakıs olsun. Mürşid-i kamillik, kulluk makamıdır. Hakka yakınlık, kulluğun zirvesidir. Kulluk ise Kur'an ve sünnetteki emir ve nehiylerin, o'nun rızasına uygun bir şekilde hayata geçirilmesidir..

Evliyalar Sultanı Şah Abdulkâdir Geylânî, Ahmeterrufâî, Ahmed el Bedevi, İbrâhim-i Dissûkî, Hasan Ali Şâzelî, Şihâbuddîn Ömer Sühreverdî, Ömer Halvetî, Şah-ı Nakşibend Muhammed Bahâeddin, Necmudîn-i Kübrâ, Sa'duddîn-i Cibâvî, Muinuddîn Çeştî, Celaledin-i Rûmî, emsâli zatlar, tasavvuf yolunun pirlidir. Bunların hayatı, itikad ve amelleri tetkik edilirse, Kur'an-ı Kerimden ve Hadis-i Şeriflerden en küçük bir ayrılığın, Kur'an-ı Kerim ve Sünneti Seniyyenin emir ve nehiyelerine en küçük bir muhalefetin bulunmadığı çok vazih bir şekilde zâhir olacaktır. Bu zatların elimizde bulunan yüzlerce cilt eseri incelendiğinde, öğrencilerini ve bütün insanları, hep bu itikada ve bu taat ü ibadete teşvik ettiklerini görürüz.

Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli gibi bir kamil ü mükemmilin yolunun da, Resûlullah Aleyhisselâm'ın, sahâbe-i kiramin, Ebubekir Sıddık'ın, İmam Aliyyülmürteza'nın radiyellahu anhum ecmeîn, Hoca Ahmet Yesevi'nin yolu olduğu izahtan varestedir.

Hem Hacı Bektaş-ı Veli'nin, *Makalat* gibi söylediklerimizi doğrulayan bir eseri varken, ehl-i dil olan bir müellif için, o büyük velf'e yakışmayan, o'nun misyonu ile tamamen ters düşen, o'nu rencide eden yorum ve ifadelerde bulunmak ne derece ilmi ve insafli olur.

Bir velinin şahsiyetini tam olarak anlayabilmek için, duygu ve düşünce dünyasına girebilmek için, eğer varsa eserlerinin de kamil bir gönül gözü ile tetkik edilmesi gerekir. Bir velinin şahsiyetini tam olarak anlayabilmek, duygu ve düşünce dünyasına girebilmek için onunla manada görüşüp, konuşabilmek, belki manen ondan daha yüce mertebeye sahip olmak icap eder. Bu ise, bu yolda kemale ermeyi gerektirir. Böyle bir hale sahip olmayanların sırf birbirine muhalif rivayetlere dayanarak indî yorumlar yapıp o veliyi belli bir kalıpta değerlendirmesi, hele bu veli, Hacı Bektaş-ı Veli gibi zahiri ve batini ilimlerde zirve bir şahsiyyet, yüce bir Allah dostu olursa, ağır bir vebali ve mesuliyeti gerektirir. O'nun manevi feyzi ile kemale erecek nice insanların önüne set çeker, mani olur. O'nun, yanlış tanınmasına neden olur.

Mutasavvıfların önde gelenleri, bahusus tasavvuf yolunun önderleri, pirleri olan zatlar Ehl-i Beyti Resulullah aleyhisselâmdandır. Bu zevatın her birinin soyu, oniki imam hazeratı'ndan birine muttasıl olmakla, Resulullah aleyhisselâm'ın hanedanına dahil olmuşlardır.

Gavsülazam Şah Abdulkadir Geylani'nin nesebi (H.470-561 M.1077-1166) İmam Hasan'a (ra) baba tarafından vasıl olur. Anneleri cihetinden İmam Caferüssadık vasıtası ile Şehid-i Deşt-i Kerbela İmam Hüseyin'e (ra) ulaşır.

Seyyid Ahmeder-Rufai'nin (ks) (H.512-570 M.1118-1176) nesebi İmam Musa Kazım'a ve Seyyid Ahmed el-Bedevi'nin (ks) (H.596-675 M.1200-1276) nesebi de yine İmam Musa Kazım'a ulaşmaktadır.

Bu örnekleri çok daha fazla artırabiliriz. Bu kamil insanların hepsi, Ehl-i Beyti Resulullah Aleyhisselâm'dandır.

Mü'minler, zahiri ve batini mürşid, mutasavvıf ve fıkıh alimleri olan bu zatları, bütün devirlerde, ibadette, itikatta, hal ve yaşayışta örnek almışlardır.

Bu kamil veliler, cedleri Hz. Muhammed Mustafa Sallelahu Aleyhi ve Sellem'in, İmam Aliyyülmürteza'nın (ra), İmam Hasan'ın (ra), İmam Hüseyin'in (ra) ve diğer evlâd-ı Resûlullah Aleyhisselâm'ın hayatını, itikat ve ibadatını en güzel bir şekilde anlamış, hayata geçirmiş, yaşamış, yaşatmış ve eserlerinde izah buyurmuşlardır.

Bu şerefli zatlar, bir taraftan İmam Aliyyülmürteza'nın (ra) maddi ve manevi evladı olmak, onunla Resulullah Aleyhisselâm'a ulaşmak, onun himayesinde bulunmakla şereflendikleri gibi, diğer yandan yine İmam Aliyyülmürteza'nın (ra) itikad, ibadet ve hayat tarzını, düşünce yapısını kendilerine rehber edinmek, Hulefa-i Raşidiyni (ra) çok sevmek, birbirinden tefrik etmemek, onların Resulullah Aleyhisselâm'dan (as) aksettirdikleri feyz ve muhabbeti, aşk ve cezbeyi, ilim ve İrfanı, sıddikiyeti, adaleti, haya ve edebi, fıkıh ve akaid ilmini alıp yaşamak ve yaşatmakla insanlığa örnek olmuşlardır.

İşte Hacı Bektaş-ı Veli'nin müridleri Lokmanı-ı Horasani ve Hoca Ahmet Yesevi de bu büyüklerdendir.

Resulullah Aleyhisselâm, ilahi sırlar ve feyzler denizinin sonsuz bir ummanı olup bütün Ashab-ı Kiram o ilahi denizden doyuncaya kadar içmiş, dört büyük halife de (ra) o okyanusun birer büyük nehri, oniki imam hazeratı, o dört nehrin birer mecraları ve on iki büyük pir birer çeşmeleri ve bu oniki yoldan Hakk'a vuslatını tamamlamış olan mürid-i kamiller de o çeşmelerin başında bulunan birer lahuti feyz sakisi gibidir.

Tasavvuf silsileleri, esas olarak iki ana yol vasıtası ile neşvu nema bulmuştur. Birincisi, İmam Aliyyülmürteza (ra), İmam Hasan (ra), İmam Hüseyin (ra), İmam Zeynel Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Caferussadık, İmam Musa Kazım, İmam Aliyurrıza'dan, Marufu Kerhi'ye intikal eden silsiledir. Marufu Kerhi'ye İmam Ali'den (ra), Hasan-ı Basri vâsıtası ile ikinci bir silsile daha ulaşmaktadır.

İkincisi Ebubekir Sıddık (ra), Selman-ı Farisi (ra), Muhammed b. Kasım b. Ebubekir Sıddık, İmam Caferussadık'tan Beyazıd-i Bestami'ye ulaşan silsiledir ki Hacı Bektaş-ı Veli asıl olarak bu ikinci silsileye bağlanmaktadır.

Hacı Bektaş-ı Veli, böyle bir iklime küçük yaşta girmiş, Horasan'da zahiri ve batini ilimlerin beşiği olan Hoca Ahmed Yesevi Dergahı'nda yetişip kemale ermiş, Anadolu'ya maddi ve manevi sahada zirve bir şahsiyet olarak teşrif buyurmuştur.

Tasavvuf yolu bir bütündür. Sahabe-i Kiram Hazeratı bir bütündür. Bu ilmin zirvesinde bulunan zatlar da bir bütündür. Biri olmadan öteki olmaz. Birine itaatsizlik hepsine itaatsizliktir. Birini incitmek hepsini incitmektir.

İnsanları Allah'a ulaştıran yol ikidir. Birinci yol, kurb-u nübüvvet'e taalluk eden yoldur. Asaleten bu yoldan ulaşanlar enbiyadır. Onlara salat ve selam olsun. Bir de onların ahab-ı kiramı... İkinci yol, kurb-u velayet'tir... Allah-ü Teâlâ'nın umum veli kulları bu yoldan ulaşırlar. Bu yolun muktedası ve reisi Aliyyül Murteza'dır. Allah (cc) ondan razı olsun. Rasulullah Aleyhisselâm'ın mübarek ayağı onun mübarek başı üzerinde gibidir. Hasan (ra), Hz. Hüseyin (ra) ve Fatıma (ranh) bu makamda onunla ortaklırlar. Sonra sırasıyla Oniki İmam Hazeratının hayatta olanları bu ulvi vazifeyi yürütmüş, on İki İmam'dan sonra da bu ulvi vazife Abdulkadir Geylâni'ye verilmiştir. Şu anlaşılmuştur ki, her kime bir feyz gelirse Şeyh Abdulkadir Geylani'nin tavassutu ile gelir. Kıyamete kadar bu vazife Şeyh Abdulkadir Geylani'ye verilmiştir. Kutuplardan olsun, nücebadan olsun, aktab olsun hepsi onun tavassutu ile Allah'a ulaşırlar... (Sirhindî, 534.Mektup)

Oniki İmam Hazeratı'nın birincisi İmam Aliyyülmurteza'dır (ra). Geri kalan on bir imâm hazeratı'nın, dördü Ebubekir Sıddık'ın (ra) yolundan ve yedisi de, İmam Aliyyülmurteza'nın (ra) yolundan seyrisuluk gördülerse de her birisi ayrı bir tecelliye mazhar olup saliklerine ol vechile talim ve telkin buyurdıklarından oniki tarik zuhura gelmiştir. İmam Caferussadık, oniki imam'dan biridir. Hem İmam Aliyyülmurteza'nın (ra) hem de Ebubekir Sıddık'ın (ra) feyzini taşımaktadır. O feyzleri kendisinden sonra gelenlere ulaştırmaktadır. Bu silsilelerde dikkati çeken en önemli husus, İmam Caferussadık'ın, hem İmam Aliyyülmurteza'dan (ra), hem de Ebubekir Sıddık'tan (ra) gelen yolları kendisinde cem etmesidir ki bu sebepten ona iki denizin birleştiği yer denilmiştir.

Hacı Bektaş-ı Veli, Lokman-ı Horasani ve Hoca Ahmet Yesevi ile bu denizlerin birleştiği yere ulaşmakta oradan bir yönüyle İmam Aliyyülmurteza'ya (ra) diğer yönüyle Ebubekir Sıddık'a (ra) bağlanmaktadır.

Eğer ölçü, Rasûlullah Aleyhisselâm'ı, Haticetül Kübra'yı (ranh), Fatımatüzzehra'yı (ranh) İmam Aliyyülmurteza'yı (ra), İmam Hasan'ı (ra), İmam Hüseyin'i (ra), Resulullah Aleyhisselâm'ın ehl-i beyti'ni, İmam Zeynel Abidin'i, İmam Muhammed Bakır'ı, İmam Cafesussadık'ı, İmam Musa Kazım'ı, İmam Aliyyurrıza'yı, İmam Muhammed Cevad Taki'yi, İmam Aliyunnaki'yi, İmam Hasanul Askeri'yi, İmam Muhammed Mehdi'yi sevmek ve canu gönülden onlara bağlı kalmak, onlar gibi inanmak, onlar gibi yaşamak, onlar gibi taat ü ibadette bulunmak, soyu onlara mensup olmaksızın Seyyid Şerif Abdulkadir Geylani, Seyyid Ahmed el Bedevi, Seyyid Ahmed el Rufai emsâli bu yolun bütün pirleri ve kâmilleri en ileri derecede İmam Ali'ye (ra) bağlıdır ve ölçünün bütün hususiyetleri en üst derecede onlarda zâhir olmaktadır. Nasıl olmasın ki! İmam Aliyyülmurteza (ra), tasavvufun ve velayetin başıdır. Rasulullah Aleyhisselâm'a açılan kapıdır. *Ben ilmin şehriyim. Ali, onun kapısıdır.* (Hadis-i Şerif)

O kapıdan girmeyince Resulullah Aleyhisselâm'a ulaşmak imkansızdır. Bu sebeptendir ki, İmam Aliyyülmurteza (ra), evliyânın şâhidir, gözbebeğidir, sertacıdır, rehberidir ve sığınacak yeridir.

Haberiniz olsun ki Allah'ın velileri için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildirler. Onlar iman edip takvaya ermiş olanlardır. (Yunus-62-63)

Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli 'nin, tasavvufi düşüncelerini *Makalat* adlı eserinden öğrenebiliriz. Eser tetkik edildiğinde, o'nun nasıl gerçek bir mutasavvıf olduğu insanları hak ve hakikate nasıl çağırdığı, Allahü Teala'ya kulluğa, ibadat ü taata, samimiyet ve ihlase nasıl davet ve teşvik ettiğini anlamak, Hacı Bektaş-ı Veli' nin gerçek kimliği ile tanışmak zor olmayacaktır. Tasavvuf, Resulullah Aleyhisselâm'ın, sahabe'nin (ra), tabiinin, tebe-i tabiinin ve bahusus oniki İmam Hazeratı'nın, büyük velilerin yaşadığı, yaşattığı zühd ve takva hayatıdır ki, bu İslam'ın üç temel ilmi olan Akaid, Fıkıh, Ahlak ilimlerinden üçüncüsünün yani *Ahlak ilminin* konusunu teşkil eder.

Bu yolun gerçekliği, bu sahada yetişen ve yetiştiren binlerce velinin varlığı, eserleri, etkileri, başarıları, zühd ve takvaları, Hakk'a kulluktaki samimiyet, ihlas ve ısrarları, Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerdeki emirleri icra ve nehiyelerden kaçınmaları, düzgün bir itikat içinde olmaları, Allah'a, Resulullah Aleyhisselâm'a, sahabe-i Kiram'a (ra), oniki imam hazeratı'na, kamil velilere olan aşırı sevgileri ile zahir olmuştur.

Hacı Bektaş-ı Veli *Makalat* adlı eserinde tasavvufi şahsiyyetini, ibadete, zühd ve takvaya ne kadar bağlı olduğunu bütün açıklığı ile ortaya koymuş, bu konuda en ufak bir şüpheye mahal bırakmamıştır.

Makalatta, büyük mutasavvıfların, eserlerinde belirttiği gibi, Allahü Teala'ya ulaştıran kırk makamı sıralayarak anlatmış, ilk on makamı İslam dininin zahiri düsturlarına, ikinci on makamı tasavvuf yoluna, üçüncü on makamı marifete, dördüncü on makamı da hakikate tahsis etmiş ve yine makalatta şöyle buyurmuştur ki:

Bu kırk makamın birisi eksik olursa hakikatlık tamam olmaz. Zira ki şart eksik olur. Mesela diliyle iman getirse gönlü inanmasa, zekat vermese, hacca gitmese veya Allahü Teala'nın hükümlerinden birini batıl tutsa (inkar etse), Muhammed Aleyhisselâm'a inanmasa, bu zamana kadar işlediği bütün amelleri heba olmuştur. Kırk makamdan biri eksik olsa gerçek olmaz. Zira ki kırk makamda hiç eksiklik yoktur.

Bu suretle *Makalat*'ın okuyucularına önemli bir bakış açısı kazandıran ve *Makalat*'taki hassas tasavvufi konuları herkesin kendi arzusuna göre yorumlamasına fırsat bırakmayan Hz. Pir, ilk on makamı şu şekilde izah buyurarak ayeti kerimeler ve hadisi şerifleri delil getirmiştir:

1-İman Getirmek

Ey İnananlar! Allah'a, elçisine ve elçisine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse, o uzak bir sapıklığa düşmüştür (Nisa 4/136)

2-İlim Öğrenmek

Peygamberler, Öğrettiğiniz ve okuduğunuz kitap gereğince, Rabb'e halis kullar olun derler (Ali İmran 3/79)

3-Namaz kılmak, zekat vermek, oruç tutmak, gücü yetince Hacca gitmek, gaza etmek, umumi bir sefer olduğu zaman kaçmayıp karşı varmak, cihad etmek, vücudun bütünü cünüblük halinden yıkayıp temizlemek.

Ramazanda oruç tutun (Hadis-i Şerif)

Oraya yol bulabilen insanın, Allah için Ka'be'yi haccetmesi gerekir. (Ali İmran 3/97)

Allah ve Peygamberine inanırsınız. Allah yolunda, canlarınızla, mallarınızla cihad edersiniz (Saff 61/11)

Namazı kılın, zekatı verin, peygambere itaat edin ki rahmete erdirilesiniz. (Nur 24/56)

4-Helal kazanmak ve ribayı haram bilmek

Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır (Bakara 2/275)

5-Nikahlanmak

Bir eşin yerine başka bir eş almak istediğiniz takdirde, onlardan birine (evvelkine) yüklerle mal vermiş olsanız dahi verdiğinizden hiçbir şeyi geri almayın (Nisa 4/20)

6-Hayzın ve nifasın nikahını haram kılmak

Size şunlarla evlenmeniz haram kılındı. Anneleriniz, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızlarınız, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anneleri, birleştiğiniz eşlerden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, kendi sülbünüzden gelen oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada eş olarak almanız (Nisa-23)

7-Sünnet ve Cemaat

Allah'ın öteden beri süregelen kanunudur bu! Allah'ın kanununda bir değişme bulamazsın (Fetih 48/23)

8-Şefkat

Onlar ki söz verip bağlandıktan sonra Allah'a verdikleri sözü bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi (İman ve akrabalık bağlarını) keserler ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte ziyana uğrayanlar bunlardır (Bakara 2/27)

Acıma duygusu imandandır (Hadis-i şerif)

9-Temiz giymek ve temiz yemek

Elbiseni temizle! (Müddessir 74/4)

Size verdiğimiz güzel rızıklardan yiyin dedik (Araf 7/160)

10-Emri bil ma'ruf nehyi anil münker mucibince, iyilikle emr, kötülüklerden nehyetmek, yaramaz işlerden sakınmak.

İnanan erkekler ve kadınlar birbirinin velisidirler. İyiliği emreder,kötülükten men ederler.Namazı kılarlar, zekatı verirler,Allah'a ve Resülü'ne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah daima üstündür, hikmet sahibidi (Tevbe 9/71)

Hangi bir tasavvuf kitabını hangi bir fıkıh kitabını açarsanız öz olarak bu düsturları bulursunuz. Bunlar, Allahü Teala'nın emri ve o'nun Resülü Hazret-i Muhammed Mustafa Aleyhisselâm'ın sünnetidir. Bu icthatlar, Ebubekir Sıddık'ın (ra), Ömerul Faruk'un, Osmanüzzünnureynin (ra), İmam Aliyyülmürteza'nın (ra), İmam Hasan'ın (ra), İmam Hüseyin'in (ra) icthatlarıdır. Bunlar, bütün Ashab-ı Kiram'ın (ra) bildirdikleridir. Bunlar Oniki İmam Hazeratı'nın hayat düsturlarıdır. Bunlar Abdülkadir Geylânî'nin, Ahmeterrufai'nin, Ahmetelbedevi'nin, İbrahimi Dussuki'nin, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin, Yunus Emre'nin, Hacı Bayramı Veli'nin, Hoca Ahmet Yesevî'nin, Şahı Nakşibend Muhammed Bahaeddin-i Buhari'nin, hususi ile Hacı Bektaş-ı Veli'nin inandığı, yaşadığı, yaşattığı, öğrettiği, tebliğ ettiği ilâhi düsturlardır.

Velilerin yüksek düşünceleri, ancak gönül ehli insanlar tarafından tam olarak anlaşılabilir, söylemek istedikleri şerh ve tefsir edilebilir. Hacı Bektaş-ı Veli, bir gönül ehlidir. Resulullah Aleyhisselâm aşığıdır, Allah âşığıdır. O aşkın zerresini üzerinde taşımayan onu anlayamaz ve yorumlayamaz. O bir okyanustur. O'nu layıkı vechile tanıyabilmek için, o okyanusun derinliklerindeki incileri çıkarabilecek kadar, hakikat bahrının maharetli bir dalgıcı olmak gerekir. O'nu doğru anlayabilmek için maddi ve manevi sahada çok çalışmak, gönül ehli olmak, Allah'ın, Kur'an'ı Kerimdeki emir ve yasaklarına eksiksiz itaat, Resulullah Aleyhisselâm'ın sünnetine bütün varlık ile ram olmak gerekir.

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'yi ve o'nun yolunu en güzel şekilde anlatan aşağıdaki icazetname, konumuzu aydınlatması açısından son derece öneme haizdir:

Nasrun Minallah ve Fethun Karîb Ve Beşşiru'l-Mü'minîn Ya Muhammed Ya Ali Hayru'l-Beşer Bismillahirrahmanirrahim Ariflerin kalplerini ilim hazinesi zineti ile süsleyen Allah'a hamd olsun. Şüphesiz O bunu yapmaya kadirdir. Ve Marifeti az ve çok olarak istidada göre taksim etmiştir. Âşıkların gözlerini onlara bir atufet olarak tam bir basiret ile donatmıştır. Kendisine iştiyak duyanların sem'lerini açmıştır. Hal ve sözle maşukun ismini duysunlar diye.. O Allah ki, Ademi suretinde yarattı. O Allah ki, o'ndan başka ilah yoktur. Gaybı ve şehadet alemini bilendir. O Rahman ve Rahimdir. Ve lehu'l-ilm bimucib serairi'l-Kulûbi es-Sidreti fi hunnesi'l-Leyli ila tarfi külli bihar ve hiye an tahti avadi sirati'l-emvac. Eşhedü En la ilahe illallah Ve Eşhedü Enne Muhammeden abduhu Ve Resuluhu. Allah, o'nu Nebi olarak göndermiş ve peygamberlerin önderi kılmıştır. Allah'ın sonsuz salat u selamı o Nebinin, âl ve evladının ve ashabının üzerine olsun. Hz. Peygamber Aleyhisselâm buyurdu: Ashabım, yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız. Hidayet bulursunuz. Allahu Taala Azze ve Celle Buyurdu: Nasrun Minallah Ve Fethun Karib. (Nusret Allah' dan ve Fetih yakındır). Hz. Peygamber Aleyhisselâm Buyurdu: Bir kul müslüman kardeşinin hacetini karşıladığı müddetçe, Allah da onun hacetini kabul eder. Hz. Ali bin Ebi Talib keremellahu vechehu buyurdu: Olgun bir İnsan üç halde bulunur, makam ve mevki sahibiyken tevazu halinde, iktidar elinde iken affedici ve emaneti ehline verir. Muhakkiklerin Sultanı ve Kutbu'l-aktab olan Hacı Bektaş-ı Veli der: Avamın şeyhi kemal ile olur, havasın şeyhi hal ile olur, havasın havasının şeyhi ise esrar-ı marifet ile olur. Ve şeyhin hakikisi başkasının işinde abd gibi olmakla. Ve aynı zamanda Allah'ın emrine sarılıp, yasakladıklarından sakınmakla olur. Allahu Taala'nın buyurduğu gibi: Resul size ne getirdiyse onu alınız, size neyi nehyettiye ondan sakınınız. Kalemle ilk yazılan söz Bismillahirrahmanirrahim sözüdür. Kim kazama razı olamazsa, yer ve göğün sahibi, benden başka Rabb aramış olur. Allah, müminler için bir yol vaz'etmiştir. Mümin olan kimse, Allah'a, meleklerine, gönderdiği kitaplara, resullerine, Ahiret gününe, kadere, Kaderin ve hayır ve şerrinin ondan geldiğine iman eden kimsedir. Mümin nefs-i levvameyi mücahede ile öldürüp, nefs-i mutmeinneyi riyazet ile diriltendir. Sonra, yüksek mertebelere ve derecelere yükselir, hakların korunmasına gayret sarfetme ile, dünyada çok yerine aza kanaatla olacağı rivayet edilmektedir. Zenginliğin azlığı, çokluğundan hayırlıdır. Nitekim Allahu Taala buyurur: Erkek ve kadınlardan Salih amel işleyenler büyük fadla nail olanlardır. Güzel hayat kanaatle olur. Bu da, açlığı sevmek, tokluğa buğz etmekle olur. Yükselmenin terki ve hayırlı olana yönelmek ve taat göstermektir. Bu suretle, abdalların safına dahil olacak, afv ve gufran sahibi Aziz u Mennanın fazl ve ihsanına nail olacak. Bu cümleden Fakrın hakikatını ve Fenafillahu arzulayan, hadimu'l-Fukara ve'l-Mesakin İsmail Halife bin Abdülaziz Halife ki, Garip Musa evladındandır, Allah onu uzun ömürlü ve salihlerden kılsın. Tüm fiillerinde, kavil ve ahvalinde güzellik nasib etsin.

Biz onu tam bir yetkiyle icazetli kıldık ki, seccadenişin olacak, farz namazları kılacak, üzerine düşen zekatı verecek, yol bulabildiği takdirde Hacca gidip Beyti ziyaret edecek, Ramazan ayı orucunu tutacak, dergaha gelen ve gidenlere hizmet edecek, fakara ve mesakine zikir telkini ve diğer hizmetleri gördükten sonra ahit ve tevbesini tazeleyecek, halkı ve müslümanları konuk edecek, hırka giyecek. Çerağları yakıp, alemleri çıkaracak zenbilleri tehlil ve tekbir ile kaldıracak.

Bundan sonra, icazet sahiplerinden büyüklerin iftihar, eslah-ı suleha Türbedar Feyzullah Baba'nın (Allah feyz ve ikbalini daim kılsın) varisi olmuştur. Ondandır, hasib ve nesib olan Hacı Bektaş Veli evladından Ahmed Cemaleddin Efendi'ye (Allah uzun ömür nasib etsin) mures olmuştur. Sonra, (şeyhlik) Şeyh Mehmed Feyzullah Efendi'den tevariüs etmiş, sonra, Şeyh Ali Celaleddin Efendi, oradan, Şeyh Veliyuddin Efendiye, oradan sırasıyla, Şeyh Muhammed Hamdullah Efendi'ye, oradan, Şeyh Şehid Feyzullah Efendi'ye, Şeyh Abdüllatif Efendi'ye, Şeyh Bektaş Efendi'ye, Şeyh El-Hacc Feyzullah Efendi'ye, Şeyh Ali Efendi'ye, Şeyh Ulvan Efendi'ye, Şeyh Şehid Abdülkadir Efendi'ye, Şeyh Hüseyin Efendi'ye, Şeyh El-Hacc Zülfikar Efendi'ye, Şeyh Zernuş Yusuf Efendi, Şeyh Kasım Efendi, Şeyh Hasan Efendi, Şeyh Bektaş Efendi, Şeyh Kalender Efendi, Şeyh Mürsel Bali Efendi, Şeyh Resul Efendi, Şeyh Bektaş Efendi, Şeyh Yusuf Bali Efendi, Şeyh Mahmut Efendi, Şeyh İskender Efendi, Şeyh Genç Kalender Efendi, Şeyh Resul Bali Sultan, Sultanu'l-budela Sahibu'l-Burhan Sırr-ı Yezdan Hz. Hızır Bali Sultan, Mürsel Bali Sultan, Şeyh Hızır Lale Sultan, Şeyhu'l-Kamilu'l-Mükemmel es-Samadani Sahib-i ilm-i ledünni El-Hacc Muhammed Bektaş Veli'ye tevariüsen silsilesi ulaşmaktadır. El-Hacc Bektaş Veli bin Seyyid İbrahim bin Seyyid Hasan bin Seyyid mehdi bin Seyyid Muhammed Sani bin Seyyid Hüseyin bin Seyyid İbrahim Mükerrrem Mücab bin Seyyid Muhammed bin Seyyid Musa bin İmam-ı amil u alim Musa Kazım bin imam-ı Faik bilhak Natk-ı Seyyidu'l-Urefa Cafer es-Sadık bin Hz. İmam Fahir Seyyidu'l-Fuzala Muhammed Bakır bin İmam-ı ehl-I Yakın Seyyidüşşürefa Zeynelabidin bin İmam-ı Seniy Sıbtu'n-Nebi Seyyidüşşüheda Hüseyin bin İmam-ı Vasi ibn ammi-yi Nebi Varis-i Kamil-i ulum-u Nebevi Esdullahi'l-Galib Halife-i Resulullah Aliy ibni Ebi Talib (k.v.) Hacı Bektaş-ı Veli'nin müürşidi Sultan Hacc Ahmed Yesevi, onun müürşidi Şeyh-i Samadani Hacc Yusuf Hemedani, onunki, Ebu Ali Farmidi, onunki, Şeyh Ebu'l-Hasan el-Harkani, onunki, Şeyh Bestami, onunki, ruhaniyeten İmam Cafer es-Sadık, onunki, İmam Muhammed Bakır, onunki, İmam Zeynelabidin, onunki, Seyyidüşşüheda Hz. İmam Hüseyin, onun müürşidi, İmam Ali (kv), onun müürşidi ise Hz. Mahbubu Rabbi'l-alemin Hatemunnebiyyin Seyidu'l-evvelin ve'l-ahirin Sırru'l-vücut, Sahibu Makamı Mahmud efdalu'l-Halayik Mufiyzuşşerayi' ve't-taraik Seyyiduna ve Şefi'una Muhammedu'l-Mustafa Sallallahu Taala aleyhi Vesellem'dir. Ve Onun müürşidi, Hz. Cibril (aleyhisselam) ve onun müürşidi, Hz. Allah Celle Celâluhu ve amme nevaluhu vela ilahe gayruhu ve Huve'l- Feyyazu'l-kerim.

Sebeb-i tahrir-i kitabet ve mucib-i tastir-i Hilafet oldur ki, Hazret-i Pir-i Destgirimiz Sultanu'l-Arifin Ve Burhanu'l-Vasılın Hazret-i Hüinkar El-Hacc Muhammed Bektaş-ı Veli Kuddise Sirruhu'lâli Efendimiz Hazretlerinin Tarikat-ı Aliyyesi intisabıyla müftehir, Hadimu'l-Fukara İsmail Halife ibn Abdülaziz Halife an evlad-ı Garip Musa edamellahu hidmetehu usul-i saadetmahsul-i Tarikat-ı Aliyye mucibince ahkam-ı şeriat-ı garra ve adab-ı tarikat-ı ulya üzere hareket etmek ve eslaf-ı salihîn sünen-i şerifelerine gitmek ve terbiye-i salikîn ve müridin kılmak ve Evkat-ı Hamse(Beş Vakit) ve eyyam-ı mahsusada Halifetu'l-Müslimîn, Padişah-ı İslampenah Efendimiz Hazretleri'nin dua-yı hayriyelerine müdavemette olmak ve her halde Hilafetnâme ahkamınca amel ve hareket ve hilafından mübaadet etmek üzere yedine Hilafetnâme verildi. Vesselamu ala men ittabaa'l-hüda .Tahriren fi yevmi isna ve aşere min şehri zilhicceci liseneti hamsete ve aşere ve selasemiye ve elf mine'l-hicreti men lehu'l-izzetu veşşeref. (12 Zilhicce 1315) Hadimulfukara Dedebağı Babası Bedergah-ı Hacı Bektaş-ı Veli Hacı Mehmed Baba Hadimulfukara Mihmandar Baba Bedergah-ı Hacı Bektaş-ı Veli Hacı Haydar Baba Hadimulfukara Ekmekçi Baba Bedergah-ı Hacı Bektaş-ı Veli Hacı Salih Baba Hadimulfukara Aşçı Baba Bedergah-ı Hacı Bektaş-ı Veli Hacı Hüseyin Baba Hadimulfukara Türbedar-ı Dergah-ı Hacı Bektaş-ı Veli El-Hacc Feyzullah Baba

(Seyyid (Garip Musa Ocağına Ait Bir Hilafetname)

3- BALİ SULTÂN (-1516)

Asıl adı Hızır Bali olan Bali Sultan, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolunu sistemleştirip bir ekol haline getirmiş, bu yolda pek çok zat yetiştirerek Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme devrindeki fütuhatlarda birinci derecede pay sahibi olmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Hızır Bali, türbesinin iç kapısı üzerindeki kitabede, Hacı Bektaş-ı Veli'nin torunlarından Resul Bali'nin oğlu olarak gösterilmektedir.

Hızır Bali, Fatih Sultan Mehmet ve Oğlu II. Bayezid devrinde yaşamıştır. Edirne yakınlarındaki *Dimetoka* şehrinde yetişmiş, Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolu'nun *Dimetoka*'taki *Seyyid Ali Sultan dergahında*, Fatih Sultan Mehmet Han ve Oğlu II. Bayezid devrinde kamil bir müşid olarak irşad faaliyetlerinde bulunurken, Sultan II. Bayezid tarafından, 1504 yılında *Dimetoka*'taki dergahtan alınarak, Kırşehir Suluca karahöyükdeki Hacı Bektaş-ı Veli'nin kabrinin bulunduğu merkez dergahın başına getirilmiştir.

Hızır Bali, Sultan II. Bayezid tarafından Hacı Bektaş-ı Veli dergâhının başına getirilince, bu yolu yeniden teşkilatlandırmış, bir ekol haline sokmuş, manen dergâha bağlı ancak dağınık halde bulunan derviş zümrelerini merkez dergâhın idaresi altında toplamıştır.

Sultan Bayezid, Hızır Bali'yi, merkez dergâhın başına getirmekle, Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolunu resmen devlet himayesi altına almış oluyordu.

İbadet ve takvaya son derece düşkün olan ve tarihte Sofu Bayezid olarak bilinen, Fatih Sultan Mehmet'in Oğlu Sultan II. Bayezid, Hızır Bali'ye yakın alaka göstermiş, devletin imkanlarını ona tahsis etmiş, Hızır Bali'nin, Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolunu, ekol haline getirip yaygınlaştırmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Bazı kaynaklar Sofu Bayezid'in, Hızır Bali'nin başlısı olduğunu kaydetmektedirler.

Hızır Bali'nin, dergâhın başına geçirilmesinden sonra, Anadolu ve Rumeli'ndeki yaklaşık 362 civarındaki köy ve çevresindeki binlerce hektarlık tarım arazileri ile birlikte, bu dergaha vakfedilmiş, bugünkü *Hacı Bektaş* Kasabası yakınlarındaki Tuzköy'de bulunan kayatzu madeninin geliri de dergaha bağlanmıştır.

Dergahın gelirleri arasında, Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolu'na bağlı devlet ricali, yeniçeri ocağı'nın ileri gelenleri ve zenginlerin yaptıkları bağışlar da bulunuyordu.

Sultan Bayezid, Hacı Bektaş Dergahları'nın vakıflarını zenginleştirmiş ve bu yolun bütün vakıflarını Sulucakarahöyükteki vakfın idaresine bağlamış, başta Hacı Bektaş-ı Veli'nin türbesi olmak üzere, tamire muhtaç bütün dergahları onarmış, yeni dergahlar inşa etmiştir.

Rum abdalları Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda önemli rol oynamış, ilk Osmanlı Padişahları, Abdal Musa, Abdal Murad, Geyikli Baba gibi kamil velilere dergahlar açmışlar bu dergahlar için vakıflar kurmuşlardır.

14.yüzyılın ilk yarısında yani 1300-1350 yılları arasında Yeniçeri teşkilatı, kendilerini Hacı Bektaş-ı Veli'nin yoluna bağladı. 15.yy da yani 1400-1500 yılları arasında bu yol Yeniçeri Ocağı'na tam olarak hakim oldu.

Osmanlılar'ın 14. yy. ortalarında yani 1350 yıllarından itibaren Rumeli'nde başlattıkları fetih hareketlerine, devamlı olarak Rum Abdalları, 15.yy.dan yani 1400 yıllarından itibaren de Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolunun dervişleri mutlaka katılmışlardır. Fetihlerde ifa ettikleri maddi ve manevi hizmetler, bu yolun dervişlerine devlet nezdinde önemli bir mevki sağlamıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolu'nun büyüklerinden, Seyyid Ali Sultan, Yıldırım Bayezid devrinde, Dimetoka'nın fethinde bulunmuş, Yıldırım'ın izni ile bu yolun dört büyük dergahından birini Dimetoka'da kurmuştur. Hızır Bali de, Fatih Sultan Mehmet devrinde, Dimetoka'daki bu dergahta yetişmiş ve dergahın mürşidi olmuştur.

15. yüzyılın son çeyreğinde yani 1475-1500 yılları arasında, Hacı Bektaş-ı Veli Hazretleri'nin mübarek yolu, Anadolu'ya sızdırılan akâide münâfî nazariyelerin hedefi haline geldi. Bu manevi nehrin saflığını bozulması amaçlıyorlardı.

İşte Hacı Bektaş-ı Veli'nin yoluna 1475-1500 tarihlerinden sonra arız olan her türlü gayrisafi nazariyelerin ana kaynağı bu idi. Hızır Bali, böyle bir ortamda, Hacı Bektaş-ı Veli dergahı'nın başına getirildi. Bu yolun bozulmaması için gayret gösterdi. Bu yolu ana esasları ile canlı tutmak, onu dışardan gelecek tesirlerden korumak için çalıştı. Hacı Bektaş-ı Veli'nin *Makâlât* adlı eserinde ifade buyurdıkları dört kapı ve kırk makam tasavvufi düşüncesini, dergaha yeniden hakim kıldı. Bütün ulemanın ve mutasavvıfların kabul ve tasvib ettikleri dört kapı olan şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarından geçirerek insanları Hakka vuslat ettirdi.

Makalat' ta izah edildiği gibi, bu dört kapının her bir kapısında on ayrı makam bulunmaktadır. Böylece, insanın, Hakk'a vuslatı için bir kamil mürşid terbiyesinde kırk makamı yaşaması ve geçmesi gerekmektedir. Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli'nin *Makalat* adlı eserinde bütün ayrıntıları ile izah edilen bu kırk makamın ilk onu, İslam Dini'nin zahiri düsturlarına tahsis edilmiştir. Bu ilk on makamda, sağlam bir itikat üzere bulunulması, namaz, oruç, hac, zekat gibi ibadetlerin ifa edilmesinin farziyyetinin özellikle belirtilmesi ve bu kırk makamın birinin eksik olması durumunda, diğerlerinin hiç birisinin varolmasının mümkün olamayacağını altının çizilmesidir. Yani kişi hangi makama yükselirse yükselsin, doğru itikata ve ibadatü taata kayıtsız kalmasının mümkün olamayacağını belirtilmesidir.

Makalat'taki kırk makamı yeniden gündem edip sistemleştiren, onların unutulup yok olmasına, bozucu nazariyelerle karışmasına mani olan Hızır Bali, bu kırk makamdan biri olmayınca, yani sağlam bir itikat bulunmayınca, namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadetler ifa edilmeyince, diğer hiçbir makamın varlığının ve öneminin kalmayacağını, ne Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli'nin yolu'nun ne de kendisinin hiçbir anlamı bulunmayacağını ilan etmiştir.

Hızır Bali, bu büyük hizmeti ifa ettikten sonra Miladi 1516 hicri 922 yılında Kırşehir Suluca karahöyükte, Hakk'a vuslat etti. Ruhu pür fütuhları cennet bahçelerine pervaz eyledi. Hacı Bektaş-ı Veli'nin yakınında defn olundu. Allah şefaatlerine nail eylesin.

Yavuz Sultan Selim Devri'nde, Dulkadiroğullarının, Osmanlılara tabi son emiri olan Şehsuvar Beyin oğlu Ali Bey, 1519 miladi, 925 hicri yılında üzerinde bir türbe yaptırdı. Aynı zat Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi içinde bir de mescid inşa ettirdi.

Balımsultan türbesinin iç kapısı üzerinde yer alan Arapça mensur kitabede şöyle denilmektedir:

Bu mübarek kubbeyi Şehsuvar oğlu Ali Bey, velilerin kutbu, abdalların özü, Horasanlı Hacı Bektaş'ın oğlu, Resul Bali'nin Oğlu, Hızır Bali için 925 yılında yaptırdı. Allah (cc) kabrini nurlandırsın.

4. SONUÇ

Tasavvuf ilminde, Allahu Teâlâ'ya yakın olmak için tevessül ve teveccüh önemli bir yer tutar. Başta Rasûlullah Aleyhisselâm olmak üzere, fenâfillah ve bekâbillah mertebesini bulan zâtları vâsıta ve vesîle kılarak Allahu Teâlâ'ya yönelip o'ndan yardım ve af talep etmek, bu ilmin âlimlerinin, eserlerinde ve yaşayışlarında çokça yer verdikleri, Hakk'ın rahmet ve merhametini celb eden, sâhibini kemâle ulaştıran ahlâk-ı hamîde cümlesindedir. Abdulkâdir Geylânî, *el-Gunye* adlı eserinde, Peygamber Efendimiz'i (a.s.) ziyâret âdâbını anlattığı bölümde şu ifadelerle yer verir: *Yâ Rabbî! Günâhlarımdan tevbe ve istiğfâr ederek senin Nebîne geldim. Senden beni mağfîret etmeni istiyorum. Nasıl ki o hayatta iken birisi gelip onun önünde günâhını ikrâr etmişti. Nebî (a.s.) dua etmiş sen de o kişiyi affetmiştin. Yâ Rabbî! Sana, Senin Nebin, Rahmet Nebîsi (a.s.) ile teveccüh edip yöneliyorum. Yâ Rasûlellah! Şüphesiz ben, günahlarımı affetmesi için, senin ile Rabbime teveccüh ediyorum. Yâ Rabbî! Nebin hakkı için beni affetmeni ve bana merhamet etmeni istiyorum* (Geylânî, 1971: 35-37).

Rasûlullah Aleyhisselâm vesîle kılındığı gibi, o'nun kâmil vârisleri evliyâullah da vesîle kılınır. Hacı Bektâş-ı Velî de bu kâmiller zümresinden olup, o'nun ziyâret edilmesi, âdâbına uygun olarak dergâhında Hak Sübhânehu ve Teâlâ'dan niyazda bulunulması elbetteki müfiddir. Yeter ki, duâları müstecab kılanın ve verenin, yalnız ve ancak Cenâb-ı Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri olduğu, ziyâret edilen zâtın bir vesîle kabilinden duasının talep edildiği göz önünde bulundurulsun.

KAYNAKÇA

- Geylânî, A. (1971). *el-Gunye li Tâlibi Tarîkı'l-Hak I-II*, Beyrût, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Vassaf, H. (t.y), *Sefîne-i Evliya*, Süleymaniye, Yazma Bağışlar, 2305-2309, c.I. Bektaşiler bl.
www.alevibektaşi.org *Seyyid Garip Musa Ocağına Ait Bir Hilafetname*
- Sirhindî, A (2015), *Mektûbât*, Darul Kütübil İlmiyye, Beyrut